

**POROČILO O IZVEDBI VZGOJE ZA ZDRAVJE
V OSNOVNIH ŠOLAH V ŠOLSLEM LETU 2016/17
V OKVIRU PREVENTIVNEGA ZDRAVSTVENEGA VARSTVA NA
PRIMARNI RAVNI**

Poročilo so pripravili: Simona Kiphut, Urška Hajdinjak, Nina Pogorevc, Jure Ploder, Manica Remec, Zdenka Verban Buzeti, Anja Kragelj, Ingrid Markočič Tadič, Doroteja Kuhar, Janja Janc Jagrič, Katja Podergajs

Zbrala in uredila: Vesna Pucelj

Ljubljana, december 2017

Uvod

Vzgojo za zdravje za otroke in mladostnike na primarni ravni zdravstvenega varstva urejajo Navodila za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni (Ul., št. 19/98). V Navodilih je opredeljena tako vzgoja za zdravje, ki poteka ob sistematičnih pregledih otrok in mladostnikov (1. steber) kot tudi izven pregledov kot t.i. programirana zdravstvena vzgoja (2. steber). Prva oblika vzgoje za praviloma poteka v prostorih zdravstvenega doma (sočasno s samim pregledom), medtem ko se druga oblika izvaja izključno v vzgojnoizobraževalnih ustanovah (vrtcih in šolah). Izvajalci vzgoje za zdravje se ob koncu šolskega leta (aprila do junija) dogovorijo s predstavniki šol/vrtcev o možnostih sodelovanja za naslednje šolsko leto. Vzgoja za zdravje ob sistematskih pregledih je vrsto let potekala večinoma nemoteno, medtem ko je bilo sodelovanje s šolami precej raznoliko glede na posamezno regijo ali izvajalsko enoto. Nekatere izvajalske enote so pokrile vse »svoje« šole in vrtce (tudi vse razrede), druge so sodelovale s šolami/vrtci občasno glede potrebe in želje šole oz. zdravstvenega doma. Nekatere izvajalske enote pa v šole niti niso vstopale. Razlogi za tako stanje so različni, spodbudni in omejevalni tako s strani izvajalskih enot kot tudi s strani vzgojnoizobraževalnih enot.

V šolskem letu 2016/17 smo drugič dobili bolj natančne podatke o izvajanju dejavnosti vzgoje za zdravje na osnovnih šolah. V letu 2016 je bilo s strani plačnika Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije financiranih 96,32 timov¹.

Ker nam zakonsko opredeljeno spremljanje dejavnosti vzgoje za zdravje² ne daje tako poglobljenega v pogleda, bomo v Zdravstvenem statističnem letopisu 2016 objavili tudi podatke iz poročila za šolsko leto 2015/16.

Kot prejšnje šolsko leto so nam izvajalci tudi za šolsko leto 2016/17 posredovali naslednje podatke: katere šole in razrede so pokrili z osnovnim programom in katere z dodatnim programom. Do zahtevanega roka smo podatke prejeli iz vseh izvajalskih enot. Podatki so se zbirali na območnih enotah NIJZ.

V nadaljevanju predstavljamo ključne ugotovitve glede pokritosti osnovnih šol z dejavnostmi. Pokritost pomeni, da so izvajalci izvedli vsaj eno delavnico v vsakem oddelku na šoli, s tem da so prednost imele delavnice iz osnovnega programa.

¹ 96,32 FTE vključuje zdravstveno vzgojo za otroke in mladostnike (tudi za študente) vključno s šolo za starše vendar brez zobozdravstvene vzgoje

² Metodološka navadila za spremljanje dejavnosti so objavljena na spletni strani NIJZ: http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/mg_mn_zv_ver_1_02.pdf

Poročilo o izvedbi dejavnosti na osnovnih šolah

Poročila o izvedbi dejavnosti na predpisan način nam je poslalo 61 izvajalskih enot (zdravstvenih domov).

Izvajalske enote imajo v svojem okolju različno število šol. Natančno število opredeljenih šol je predstavljeno v prvem stolpcu v tabeli 1. Pri številu šol je upoštevana centralna šola z vsemi podružnicami. Osnovne šole s prilagojenim programom niso zajete v poročilo.

OSNOVNI PROGRAM

Osnovni program za šolsko leto 2016/17 je obsegal izvedbo dogovorjenih delavnic v trajanju dveh šolskih ur za vse razrede. Izvajalci pa so lahko v dogovoru s šolo izvedli tudi vrsto drugih dejavnosti tako za učence, kot tudi za starše in strokovne delavce.

V šolskem letu 2016/17 so s šolo sodelovale izvajalske enote, razen ene, kjer pa trenutno še nimajo ustrezno kadrovsko urejeno področje. V šolskem letu 2016/17 je bilo z dejavnostmi vzgoje za zdravje z osnovnim programom, to je 2 šolski uri v vsakem razredu/oddelku po v naprej dogovorjenih vsebinah, pokritih večina šol. Samo 5 % šol (23 šol) v celoti ni bilo zajetih z osnovnim programom vzgoje za zdravje. Med temi šolami je 9 osnovnih šol, ki sodijo pod en zdravstveni dom, ki nima zagotovljenega kadra. Drugi razlogi za neizvedbo na nivoju šole so predvsem neustrezna kadrovska zasedba (premalo izvajalcev, preobremenjenost z drugimi nalogi) ali pa neuspešno dogovarjanje s šolami. Z vidika posameznih oddelkov na šolah pa je bila pokritost oddelkov v šolskem letu 2016/17 z osnovnim programom 90,87 %, kar je predstavljeno v tabeli 2. Oddelki, kjer vzgoja za zdravje ni bila izvedena, so iz šol, kjer ni bila izvedena nobena ura vzgoje za zdravje, pa tudi posamezni oddelki na šolah, kjer se je sicer vzgoja za zdravje izvajala. Glede na poročila so izpadli oddelki iz podružničnih šol ali pa oddelki zadnje triade (6.-9. razred). Razlogi za neizvedbo so na nivoju oddelkov so podobni kot veljajo za nepokritost cele šole.

Tabela 1: Število opredeljenih šol in oddelkov po posameznih zdravstvenih domovih in število realiziranih oddelkov, šolsko leto 2016/17

Zdravstveni dom	število osnovnih šol (vključno s podružnicami)	število oddelkov	število realiziranih oddelkov po osnovnem programu
Kranj			
Bohinj/Bled	3	70	70
Kranj	12	357	357
Škofja Loka	7	222	222
Tržič	3	67	67
Radovljica	3	80	80
Jesenice	6	118	118
Celje			
Brežice	8	110	102
Celje	13	249	249
Laško	2	74	73
Radeče	1	22	18
Nazarje	6	90	86
Sevnica	6	87	85
Slovenske Konjice	5	116	116
Šentjur	7	108	107
Šmarje	8	169	156
Velenje	8	194	188
Žalec	8	203	203
Ravne			
Slovenj Gradec	5	112	112
Ravne	5	113	113
Dravograd	2	52	52
Radlje	5	92	72
Koper			
Piran	4	73	35
Izola	4	61	61
Koper	12	227	219

Sežana	5	102	86
Postojna	5	97	97
Ilirska Bistrica	7	79	75
Murska Sobota			
Gornja Radgona	6	96	88
Lendava	10	109	102
Ljutomer	9	131	98
Murska Sobota	16	254	241
Maribor			
Ormož	6	76	76
Lenart	7	98	86
Ptuj	17	305	302
Slovenska Bistrica	10	174	169
Maribor	37	699	684
Nova Gorica			
Ajdovščina	6	136	106
Nova Gorica	13	255	233
Tolmin	5	104	77
Novo mesto			
Krško	8	124	124
Črnomelj	6	106	105
Metlika	2	40	39
Novo mesto	16	333	283
Trebnje	5	98	98
Ljubljana			
Cerknica	4	78	78
Domžale	9	255	0
Grosuplje	3	116	116
Hrastnik	1	28	28
Idrija	4	74	80
Ivančna Gorica	2	74	74
Kamnik	6	159	159
Kočevje	4	74	74

Litija	4	119	117
Ljubljana Bežigrad	11	251	149
Ljubljana Center	8	152	106
Ljubljana Moste	13	271	241
Ljubljana Šentvid	7	130	110
Ljubljana Šiška	7	168	168
Ljubljana Vič Rudnik	14	368	341
Logatec	3	64	64
Medvode	4	69	69
Ribnica	4	82	52
Trbovlje	2	61	59
Vrhnika	4	104	104
Zagorje	4	80	79

Tabela 2: Število šol, oddelkov, realiziranih oddelkov in odstotek realiziranih oddelkov po zdravstvenih regijah, šolsko leto 2016/17

Regija	Število šol	Število oddelkov	Število realiziranih oddelkov	% realizacije
Celje	72	1422	1383	97,26
Koper	37	639	573	89,67
Kranj	34	914	914	100,0
Ljubljana	118	2777	2268	81,67
Maribor	77	1352	1317	97,41
Murska Sobota	41	590	529	89,66
Nova Gorica	24	495	416	84,04
Novo mesto	37	701	649	92,58
Ravne	17	369	349	94,58
Skupaj	457	9259	8398	90,70

DODATNI PROGRAM

Večina izvajalcev je v sodelovanju s šolami izvedla tudi nekatere dodatne vsebine za posamezne šole. Ker so kar precejšnje razlike po posameznih regijah te podatke predstavljamo posebej za vsako regijo.

Tabela 3: Dodatne vsebine po zdravstvenih regijah in zdravstvenih domovih, šolsko leto 2016/17

Zdravstveni dom	Dodatne vsebine
Kranj	
Bohinj/Bled	prva pomoč
Kranj	/
Škofja Loka	/
Tržič	/
Radovljica	/
Jesenice	temeljni postopki oživljanja
Celje	
Brežice	zdrava prehrana
Celje	sestava zdravega obroka, stres in tehnike sproščanja
Laško	telesna teža in mladostnik, gibam se, vzgoja za zdravo spolnost, rojstvo dojenčka in skrb zanj, preventiva pred okužbo, vpliv opojnih substanc, tekmovalnost PP, TPO+AED, kako se obnašamo ko smo bolni, skrb za osebno higieno, zasvojenost
Radeče	obisk ginekološke ambulante, urgentne ambulante, spolnost za sedmošolce (za starše: HPV, za učitelje: sladkorna bolezen)
Nazarje	zasvojenost, zdrava prehrana, prva pomoč, sladkorna bolezen, puberteta sladkorna bolezen, epilepsija
Sevnica	osebna higiena, varno v počitnice, preprečevanje nalezljivih bolezni, pravilna drža, hrbtenica in dobra drža, zasvojenost, TPO in AED, promocija nekajenja, vzgoja za zdravo spolnost, preprečevanje poškodb, odraščanje, PP ob epileptičnem napadu, zakaj jemo?, spoprijemanje s stresom, preprečevanje rakavih obolenj, ogled laboratorija in reševalnega vozila, HPV, TPO+AED
Slovenske Konjice	prva pomoč, zdrav način življenja, osebna higiena, uši, zdravje in higiena, zdrava prehrana, prehrana in pijača, test hoje, gibanje za otroke, varno na sonce, pozitivna samopodoba, prehrana za mladostnike, odraščanje črevesne okužbe, uši, test hoje
Šentjur	varno na sonce in v vodo, zasvojenost, prva pomoč, puberteta – korak v odraščanje, telesna dejavnost, HPV
Šmarje	prva pomoč, rojstvo, puberteta, srce in žile, moje telo, alkohol, ne kajenju, spolno prenosljive bolezni, zaščita pred soncem, preprečevanje poškodb HPV, zaščita pred soncem
Velenje	zdrav prvošolec, zdrava prehrana, samopodoba in motnje hranjenja, pasti odraščanja

Žalec	zdrave navade, zdrava prehrana, spodbujajmo nekajenje, preprečujemo poškodbe, odraščanje, mladostnik in spolnost, TPO in AED mladostnik in spolnost, nujna stanja pri diabetesu, TPO in AED
Ravne	
Slovenj Gradec	ohranimo zdravje, obisk pri zdravniku, bratec dobi sestrico, zdravi, varni v šoli v naravi, odraščanje - dodatna vsebina, aktivno preživljanje prostega časa, HPV cepljenje, zdrava prebavila, tehnike sproščanja, asertivno komuniciranje, zdrava prebavila, tehnike sproščanja, TPO, medosebni odnosi, sladka živila, skrb za zdravje v času odraščanja; učim se spopadati s stresom, tvegana vedenja, prva pomoč in abc oživljanja, uši - kako jih odpraviti, predstavitev poklicev, osebna higiena, zdravo spanje, prehrana
Ravne	zimski šola v naravi, AIDS, zdravo in varno v šolo v naravo, temeljni postopki oživljanja, varno v gore, na ledvice glej od otroštva naprej
Dravograd	/
Radlje	/
Koper	
Piran	naravoslovni dnevi, osnove prve pomoči, temeljni postopki oživljanja z AED, zdrave navade - zdrav zajtrk, zdrava prehrana, jejmo v barvah, zasvojenosti
Izola	v šolo ne grem, če zdravega zajtrka ne pojem, varno s soncem, med strupom in zdravilom
Koper	naravoslovni dnevi, pomoč sladkornemu bolniku in aplikacija epipena, svetovni dan zdravja, projekt »bodi previden«, projekt »dan zdravja«, od koga lahko vzamem zdravilo, (pred)puberteta, zdrava prehrana, medosebni odnosi, alergije
Sežana	sladkorna bolezen – zapleti, hepatitisi – prenos, predstavitev zdravstvenovzgojnega programa za otroke in mladostnike
Postojna	naravoslovni dnevi, zdrava spolnost, preventiva ušes, odraščanje, medsebojni odnosi, varna raba interneta, zdrave navade, higiena rok, zdrava prehrana
Ilirska Bistrica	uravnotežena prehrana, rastline – poživila, cepljenje, telesna aktivnost, svetovanje pri sestavi jedilnikov, cepljenje HPV, uravnotežena prehrana, puberteta in osebna higiena
Murska Sobota	
Gornja Radgona	/
Lendava	/
Ljutomer	temeljni postopki oživljanja, svetovni dan ledvic, tehnike sproščanja, festival zdravja, osebna higiena, preprečevanje poškodb pri vožnji s kolesom
Murska Sobota	temeljni postopki oživljanja, tehnike sproščanja, motnje hranjenja, zdrav življenjski slog - dogodek v telovadnici, higiena rok
Maribor	
Ormož	cepljenje proti HPV, skrb za duševno zdravje
Lenart	/
Ptuj	odraščanje, pohod prijateljstva, kajenje, zdrava prehrana, medosebni odnosi, medgeneracijski pohod, temeljni postopki oživljanja, zasvojenost, zdrav življenjski slog, spolno prenosljive okužbe, osebna higiena, test hoje

Slovenska Bistrica	spolna vzgoja, preprečevanje poškodb PP, osebna higiena, zdrava prehrana, telesna dejavnost
Maribor	/
Nova Gorica	
Ajdovščina	naravoslovni dnevi, večkratno vstopanje v oddelke z dodatnimi vsebinami
Nova Gorica	naravoslovni dnevi, večkratno vstopanje v oddelke z dodatnimi vsebinami
Tolmin	naravoslovni dnevi, večkratno vstopanje v oddelke z dodatnimi vsebinami, komunikacija med otroki, mladostniki in starši (kako obvarovati mladino pred drogami), psihoaktivne snovi
Novo mesto	
Krško	sončenje - zaščita, temeljni postopki oživljanja in AED, vpliv opojnih substanc na telo, varna spolnost
Črnomelj	tehnike sproščanja, zdrava prehrana, temeljni postopki oživljanja, zdrav življenjski slog, zasvojenost, osnove prve pomoči, gibanje, osebna higiena
Metlika	temeljni postopki oživljanja, medsebojni odnosi, motnje hranjenja
Novo mesto	varno na soncu, varno na počitnice, pomen gibanja v obdobju odraščanja, osebna higiena, pozitivna samopodoba, zdrava prehrana, mladi in alkohol, zdrava prehrana, temeljni postopki oživljanja, cepljenje proti HPV, stres v šolskih klopih, vzgoja za zdravo spolnost, zdrava prehrana, gibanje, prva pomoč in temeljni postopki oživljanja, nevarnosti interneta, preprečevanje širjenja nalezljivih bolezni, praktično umivanje rok, prva pomoč, zdrava prehrana in motnje hranjenja, ogled reševalnega vozila, vročinski krči, epilepsija, temeljni postopki oživljanja, odraščanje-znaki pubertete, zdrava prehrana v obdobju odraščanja, vzgoja za zdravo spolnost, uši, varno na soncu in v naravi, varno na počitnice, en klop lahko spremeni naše življenje
Trebnje	Prva pomoč
Ljubljana	
Cerknica	energijske pijače, uživost
Domžale	/
Grosuplje	/
Hrastnik	naglavne uši, HPV in cepljenje
Idrija	/
Ivančna Gorica	naglavne uši, HPV in cepljenje
Kamnik	HPV in cepljenje
Kočevje	zdrav način življenja, odraščanje, zdrava prehrana
Litija	zdrav šolar, pojav uši in ustrezni ukrepi
Ljubljana Bežigrad	/
Ljubljana Center	/
Ljubljana Moste	/

Ljubljana Šentvid	/
Ljubljana Šiška	/
Ljubljana Vič Rudnik	dobra drža, čustvovanje, osebna higiena
Logatec	HPV, puberteta, anafilaktični šok
Medvode	/
Ribnica	uši na šoli, zdrav življenjski slog
Trbovlje	/
Vrhnika	kako naj zrastem in ostanem zdrav, anafilaktični šok, sladkorna bolezen in aplikacija inzulina
Zagorje	HPV in cepljenje, zdrava prehrana

V tabeli so nanizane vse dodatne vsebine ali dejavnosti, ki so jih izvajalci uspeli izvesti poleg osnovnega programa. Vsebine se bile namenjene učencem, staršem in učiteljem. Za starše so najpogosteje izvajali predavanja o preprečevanju HPV in cepljenju ter naglavnih ušeh. Za učitelje pa so bile to vsebine povezane z temeljnimi postopki oživljanja, naglavnih ušeh, odraščanju ter drugih temah.

Iz zgornje tabele je razvidno, da 44 zdravstvenih domov v šole vstopa še z dodatnimi vsebinami oz. dejavnostmi. Vendar vse v taki obliki ne obišejo vseh oddelkov na šoli. Večino ali vse oz. oddelke na šolah so uspeli obiskati izvajalci iz naslednjih zdravstvenih domov: Sevnica, Novo mesto, Krško, Slovenska Bistrica, Ptuj, Koper, Postojna, Murska Sobota, Ljutomer, Ravne, Slovenj Gradec, Nova Gorica, Ajdovščina, Tolmin.

ZAKLJUČEK

Poročilo o izvedbi osnovnega in dodatnega programa vzgoje za zdravje na osnovnih šolah za šolsko leto 2016/17 je drugo po vrsti. Ugotavljamo, da se od poročila za šolsko leto 2015/16 bistveno ne razlikujejo. Izvajalci imajo vzpostavljeno sodelovanje z večino šol in uspešno izvajajo večino predvidenih dejavnosti. En zdravstveni dom še vedno ni uspel vzpostaviti sodelovanja z nobeno od osnovnih šol, ki spadajo v njihovo zdravstveno okolje.

V tem obdobju na nacionalni ravni ni bilo zaznati večjih odporov s strani izvajalskih enot ali šol. Vsekakor pa so se določene težave vseeno pojavile tudi v tem letu, vendar so jih izvajalci samostojno ali v sodelovanju s sodelavci NIJZ bolj ali manj uspešno reševali.

Glavne izzive, ki nas čakajo v prihodnje so vezani na izboljševanje statusa izvajalca vzgoje za zdravje z vidika večje kompetentnosti. Izpostaviti je ponovno potrebno kadrovske normativ za območje, ki ga izvajalec vzgoje za zdravje pokriva, saj trenutni normativ ni najbolj optimalen. To se kaže predvsem pri zdravstvenih domovih, ki imajo v svojem območju veliko osnovnih in srednjih šol.

Kljub temu, da izvajalci obišejo večino šol, pa vseeno prevečkrat izpadejo podružnične šole (oddaljenost od središč) in višji razredi osnovnih šol (težje izvesti dve šolski uri skupaj).

V prihodnosti si želimo predvsem obdržati dobro sodelovanje med zdravstvenimi domovi in osnovnimi šolami ter okrepiti sodelovanje z vrtci, srednjimi šolami ter drugimi ustanovami, ki se ukvarjajo z izobraževanjem in vzgojo otrok in mladostnikov (npr. osipniki preko Projektnega učenja za mlade odrasle).